

АНОТАЦІЯ

Євтушенко А.С. Механізми запобігання та протидії корупції в органах публічної влади. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2025.

В умовах глобальних трансформацій та інтеграції України в європейський простір подолання корупції стає визначальним фактором забезпечення національної безпеки, демократичного розвитку та модернізації системи публічного управління. Масштабна корупція в органах публічної влади створює критичні загрози для держави та суспільства, призводячи до колосальних матеріальних втрат, які за експертними оцінками сягають 10-15% ВВП щорічно. Не менш руйнівними є інституційні та соціальні наслідки корупції-підрив легітимності політичної системи, деформація базових принципів демократичного врядування, перешкоджання реалізації соціально-економічних реформ. Особливу небезпеку становить політична корупція на вищих щаблях влади, яка спотворює процеси формування та реалізації державної політики в інтересах олігархічних груп, що призводить до несправедливого розподілу суспільних ресурсів та поглиблення соціальної нерівності. Корупційні практики глибоко вкорінені в систему публічного управління через патрон-клієнтські мережі, непотизм, неформальні правила прийняття рішень. Вони руйнують моральні засади суспільства, культивують атмосферу недовіри та цинізму у відносинах між громадянами і державою. Подолання системної корупції вимагає комплексного підходу, що поєднує інституційні реформи з трансформацією ціннісних установок суспільства.

У дисертаційному дослідженні здійснено системний аналіз природи та чинників корупції в публічному управлінні України. Встановлено, що корупція має глибоке історичне коріння, пов'язане з традиціями патрон-клієнтських відносин, слабкістю демократичних інститутів, недорозвиненістю правової культури. Виявлено комплекс інституційних факторів, що сприяють поширенню корупції: недосконалість механізмів стримувань і противаг, надмірна бюрократизація управлінських процедур, низький рівень прозорості діяльності органів влади, відсутність дієвого громадського контролю. Проаналізовано соціокультурні передумови корупції, включаючи толерування корупційних практик, правовий нігілізм, патерналістські очікування громадян.

Дослідження засвідчило необхідність реалізації комплексного підходу до протидії корупції, що передбачає системне поєднання інституційних, правових та організаційних механізмів. Обґрунтовано пріоритетні напрями антикорупційної політики: забезпечення реальної незалежності спеціалізованих органів, впровадження дієвих механізмів запобігання конфлікту інтересів, посилення фінансового контролю, цифровізація адміністративних процедур, захист викривачів корупції, формування антикорупційної культури. Визначено, що ефективність цих механізмів критично залежить від їх взаємоузгодженості, належного ресурсного забезпечення та політичної підтримки.

Значну увагу приділено аналізу інституційної системи запобігання корупції. Досліджено особливості створення та функціонування спеціалізованих антикорупційних органів-НАБУ, САП, НАЗК, АРМА, ВАКС. Виявлено системні проблеми в їх діяльності: недостатня інституційна незалежність, брак координації, обмежена результативність розслідувань, слабкість превентивних механізмів. Обґрунтовано необхідність посилення спроможності антикорупційних органів через удосконалення процедур відбору керівництва, розширення оперативно-

розшукових можливостей, впровадження ризик-орієнтованого підходу, покращення матеріально-технічного забезпечення.

На основі порівняльного аналізу міжнародного досвіду розроблено рекомендації щодо вдосконалення антикорупційних механізмів в Україні. Обґрунтовано доцільність впровадження комплексної системи управління корупційними ризиками, що включає їх регулярну оцінку, розробку та моніторинг виконання антикорупційних програм, навчання персоналу, етичне консультування. Запропоновано інноваційні підходи до автоматизації процедур фінансового контролю через інтеграцію державних реєстрів, впровадження системи верифікації декларацій, використання технологій штучного інтелекту та blockchain для моніторингу ризикових транзакцій. Розроблено механізми посилення громадського контролю через забезпечення прозорості, захист викривачів, впровадження громадської антикорупційної експертизи.

Дослідження продемонструвало, що попри створення розгалуженої антикорупційної інфраструктури, критичними прогалинами залишаються інституційна слабкість превентивних органів, недоброчесність судової системи, забюрократизованість процедур. Встановлено, що успішність антикорупційних реформ вимагає не лише оновлення законодавства, але й глибинної трансформації практик публічного управління та суспільної свідомості. Обґрунтовано необхідність реалізації комплексної інформаційно-просвітницької політики для підвищення стандартів доброчесності, розвитку антикорупційних компетентностей, формування атмосфери нетерпимості до корупції. Доведено критичну роль цифрової трансформації у мінімізації корупційних ризиків через автоматизацію транзакцій між громадянами та державою, впровадження багаторівневого контролю, розвиток електронної демократії.

Ключовим результатом дослідження стала розробка концептуальної моделі системної протидії корупції в публічному управлінні. Модель

базується на органічному поєднанні чотирьох взаємопов'язаних блоків забезпечення: нормативно-правового (законодавча база, міжнародні стандарти), організаційного (антикорупційні органи, координація), технологічного (цифрові інструменти, моніторинг) та соціокультурного (освіта, етика, культура). Особливістю моделі є акцент на формуванні стійкого суспільного запиту на доброчесність влади через розвиток громадянської освіти та антикорупційної культури. Доведено, що ефективність моделі забезпечується системністю впровадження всіх елементів та їх взаємним підсиленням.

Значний науковий і практичний інтерес становить порівняльний аналіз інституційних моделей протидії корупції у різних країнах світу. В результаті дослідження виявлено три основні підходи: універсальні антикорупційні агентства з широкими повноваженнями (досвід Сінгапуру, Гонконгу), розподілена система спеціалізованих органів (практика країн ЄС), інтеграція антикорупційних функцій у діяльність традиційних правоохоронних структур (модель США). Визначено особливості кожного підходу, їх переваги та обмеження, можливості адаптації в українських реаліях.

Особливу увагу приділено аналізу практичних інструментів запобігання корупції в публічному секторі. Детально досліджено механізми врегулювання конфлікту інтересів, включаючи процедури виявлення, декларування та усунення конфліктних ситуацій. Розкрито особливості впровадження систем фінансового контролю, від електронного декларування до моніторингу способу життя посадовців. Проаналізовано роль антикорупційних програм як комплексних інструментів управління корупційними ризиками в органах влади.

Значну увагу в дослідженні приділено ролі цифрових технологій у запобіганні корупції. Обґрунтовано, що цифровізація публічних послуг, впровадження електронного документообігу, автоматизація контрольних

процедур здатні суттєво мінімізувати корупційні ризики через виключення людського фактору з управлінських процесів. Особливий акцент зроблено на використанні технології блокчейн для захисту державних реєстрів, штучного інтелекту для виявлення підозрілих транзакцій, аналітичних систем для моніторингу корупційних ризиків.

Важливим напрямом дослідження стало визначення ролі громадянського суспільства у протидії корупції. Проаналізовано механізми громадського контролю, від моніторингу діяльності органів влади до захисту викривачів корупції. Розкрито значення громадської антикорупційної експертизи, журналістських розслідувань, просвітницьких кампаній. Обґрунтовано необхідність розвитку інструментів електронної демократії для посилення прозорості та підзвітності влади.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання для вдосконалення державної антикорупційної політики та механізмів її реалізації. Запропоновані методичні рекомендації можуть бути використані органами влади при розробці стандартів оцінки корупційних ризиків та процедур верифікації декларацій, при розробці та впровадженні антикорупційних програм, при оптимізації адміністративних процедур, закладами вищої освіти при підготовці фахівців з публічного управління, громадськими організаціями для здійснення моніторингу антикорупційної політики.

Ключові слова: публічне управління, запобігання корупції, протидія корупції, антикорупційна політика, антикорупційні органи, управління корупційними ризиками, фінансовий контроль, цифрові технології, громадський контроль, антикорупційна культура, демократичне врядування, прозорість, підзвітність, доброчесність.